

ЗНАЧЕЊЕТО НА НОМОТЕХНИКАТА ВО ОБЕЗБЕДУВАЊЕТО НА ВЛАДЕЕЊЕТО НА ПРАВОТО

Оливера НЕЧОВСКА,

доктор по правни науки од областа на правото на Европската Унија, Правен факултет „Јустинијан Први“ при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје, секретар на Секретаријатот за законодавство на Влада на Република Северна Македонија

e-mail: olivera.nechovska@gmail.com

Стефани МЛАДЕНОВСКА-СТОЈАНОВСКА,

доктор по правни науки од областа на граѓанското право на Правен факултет „Јустинијан Први“ при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје, советник за јавни финансии на Секретаријатот за законодавство на Влада на Република Северна Македонија

e-mail: stefanimladenovska1@gmail.com

Апстракт

Номотехниката претставува систем на правни правила и методи кои се применуваат при изготвувањето, изменувањето и примената на законите и другите правни прописи. Нејзиното значење особено се согледува во обезбедувањето на правната сигурност, јасноста, конзистентноста и достапноста на правните норми, кои претставуваат основни елементи на владеењето на правото. Овој труд ја анализира улогата на номотехниката во законодавниот процес и нејзиниот придонес во создавањето кохерентни и функционални правни прописи. Посебно внимание е посветено на структурата и јазикот на законите, прецизноста на правната терминологија, начините на нормирање, како и постапките за изменување и дополнување на законите.

Истражувањето дополнително укажува дека недоволно јасно формулираните законски одредби можат да предизвикаат правна несигурност, нееднакво толкување и тешкотии во практичната примена на законите. Во таа насока, номотехничките правила се разгледуваат како суштински инструмент за зајакнување на правниот систем и обезбедување ефикасна заштита на правата и обврските на граѓаните. Трудот го обработува и значењето на усогласеното законодавно уредување во контекст на демократското владеење и институционалната ефикасност.

Со примена на нормативен, аналитички и компаративен метод, се доаѓа до заклучок дека доследната примена на номотехничките

стандарди придонесува кон транспарентност, предвидливост и стабилност на правниот поредок. Оттука, номотехниката не треба да се сфаќа само како техничка дисциплина, туку како значаен механизам за остварување и заштита на владеењето на правото во современите правни системи.

Клучни зборови: *номотехника, владеење на правото, правна сигурност, законодавство, правни норми*

THE IMPORTANCE OF NOMOTECHNICS IN ENSURING THE RULE OF LAW

Olivera NECHOVSKA

PhD in European Union Law at the Faculty of Law "Justinian the First" at the University "St. Cyril and Methodius" in Skopje, Secretary of the Secretariat for Legislation of the Government of the Republic of North Macedonia
e-mail: olivera.nechovska@gmail.com

Stefani MLADENOVSKA STOJANOVSKA

PhD in Civil Law at the Faculty of Law "Justinian the First" at the University "St. Cyril and Methodius" in Skopje, Advisor for Public Finance at the Secretariat for Legislation of the Government of the Republic of North Macedonia
e-mail: stefanimladenovska1@gmail.com

Abstract

Nomotechnics represents a system of legal rules and methods applied in the drafting, amendment, and implementation of laws and other legal regulations. Its significance is particularly reflected in ensuring legal certainty, clarity, consistency, and accessibility of legal norms, which constitute fundamental elements of the rule of law. This paper analyzes the role of nomotechnics in the legislative process and its contribution to the creation of coherent and functional legal regulations. Special attention is devoted to the structure and language of laws, the precision of legal terminology, methods of legal norm-setting, as well as procedures for amending and supplementing legislation.

The research further indicates that insufficiently clear legal provisions may lead to legal uncertainty, inconsistent interpretation, and difficulties in the practical application of laws. In this context,

nomotechnical rules are examined as an essential instrument for strengthening the legal system and ensuring effective protection of the rights and obligations of citizens. The paper also addresses the importance of harmonized legislative regulation within the context of democratic governance and institutional efficiency.

By applying normative, analytical, and comparative methods, the study concludes that the consistent application of nomotechnical standards contributes to the transparency, predictability, and stability of the legal order. Therefore, nomotechnics should not be understood merely as a technical discipline, but also as an important mechanism for the realization and protection of the rule of law in contemporary legal systems.

Key words: *Nomotechnics, Rule of Law, Legal Certainty, Legislative Drafting, Legal Norms.*

Вовед

Владеењето на правото и постоењето на правната држава се основни предизвици на секоја демократска држава. Во основа, правната држава се темели врз поделбата на власта и врз владеењето на правото, заштитата и остварувањето на основните слободи и права на граѓаните, како и на легитимните колективни права во општеството (Bingham, The rule of law, 2010).

Основно начело на правната држава е правно ограничување на моќта на државната власт заради заштита на основните човекови слободи и права. Во делото „Теоријата за владеење на правото“, Том Бингам истакнува дека правото мора да биде јасно, достапно и предвидливо за да се обезбеди правната сигурност (Bingham, 2010).

Правната држава во идеална смисла е држава во која се остварува контролата помеѓу индивидуалните слободи и права и политичката моќ, така што политичката власт треба да биде стекната и востановена на демократски начин, ограничена со правото и правните норми и да биде институционално контролирана и спроведувана. Венецијанската комисија нагласува дека за обезбедување на функционирањето на правната држава и за владеење на правото, потребно е пред сè почитување на начелата на уставност и законитост, кои во основа значат не само содржинска туку и формална усогласеност на законите со Уставот, како и усогласеност на подзаконските општи правни акти и поединечните правни акти со Уставот и законите (Commission, 2016).

Поради важноста не само на содржината, туку и на формата во која политиката се преточува во правна норма, важно е познавањето и примената на номотехниката, која всушност е дисциплина што ги проучува правилата за изработка на правните прописи (Васиќ, 2017).

Во основа, номотехниката е научна дисциплина за квалитетно пишување на правните прописи (Нечовска, 2023). Предмет на номотехниката се структурата и формата на општите правни акти, утврдување на принципите на изработка на законите и другите прописи, како и нивниот јазик, логика и структура на изработка.

Правилно структуриран и правилно јазично изработен правен пропис, обезбедува објективно, јасно и прецизно пропишување на правата и обврските на граѓаните како поединци, но и на сите субјекти и институции во општеството. Изготвувањето, постоењето и примената на разбирливи, јасни и објективно лесно применливи и долготрајни правни прописи придонесува кон зајакнување на правната сигурност, постоење на доверба кај граѓаните во правниот систем и остварување на најважното начело на еднаквост на сите граѓани пред законот (Garner, 2001). За таа цел не е доволно само да се креира добро осмислена политика, односно потребен е и квалитетен правен систем, како и нормативно-технички правилно изготвен правен пропис. Таквиот пропис треба да содржи јасни и за секого разбирливи, прецизни и недвосмислени одредби, со кои што е можно попрецизно ќе се утврдат правата, обврските и постапувањето, односно непостапувањето, на субјектите на кои се однесува. Истовремено, прописот треба да биде доволно сеопфатен за неговите апстрактни норми да можат ефикасно да се применат и да се приспособат на разновидните конкретни животни ситуации и општествени односи што се предмет на правното регулирање.

Иако, номотехниката традиционално се разгледува како дисциплина што ги уредува техниките на изработка на законите и другите прописи, современите предизвици во законодавството наметнуваат потреба нејзината улога да се анализира и низ призмата на владеењето на правото и практичната примена на правните норми (Нечовска, 2023). Честите измени на законите, потребата од усогласување со правото на Европската Унија и сè поголемиот обем на правното регулирање ја зголемуваат важноста на квалитетното нормативно обликување.

Имајќи го предвид горенаведеното, трудот не се задржува само на систематски приказ на номотехничките правила, туку настојува да ја анализира нивната поврзаност со правната сигурност, предвидливоста на правото и практичните последици што произлегуваат од нивната недоследна примена. Посебно внимание е посветено на компаративните решенија и на практичните примери кои овозможуваат покритичко согледување на улогата на номотехниката како инструмент за обезбедување на владеењето на правото.

1. Номотехниката и номотехничките правила

Номотехниката ги утврдува правилата за правно нормирање и структурирање на законите (Vukčević, 1986). Имено, формата на правните прописи треба да биде прецизно утврдена, со оглед дека пропишувањето на одредени права, обврски, надлежности и овластувања е возможно само во законите како општи правни акти, во спротивно истите правни норми не можат да бидат применети доколку, на пример, се пропишани во подзаконски акти. Ова јасно укажува дека различните видови на правни акти и нивната правна форма имаат хиерархиска поставеност, со оглед дека истите не се донесуваат од исти државни органи, ниту во исти постапки.

Според Kavan, правните норми претставуваат хиерархиски уреден систем во кој секоја норма ја добива својата важност од повисоката норма (Kavan, 1993). Непочитувањето на овие номотехнички правила доведува до непрецизност на правните акти, неможност за нивно спроведување, неконзистентност на правниот систем, а може да доведе и до нивно поништување или укинување доколку начинот на нивното нормирање упатува на неусогласеност со уставот и законите.

Оттука, може да се заклучи дека номотехниката не претставува само техничко правило за изработка на правни акти, туку суштински елемент на нормативната структура на владеењето на правото којшто обезбедува кохерентност, хиерархија и правна сигурност во правниот систем.

1.1. Номотехнички правила за структурата на законите

Законите како општи правни акти од кои произлегуваат подзаконските акти имаат специфична номотехничка структура, која опфаќа структурни единици, нивно групирање и обележување. Имајќи го предвид и нивното правно дејство, тие се карактеризираат со специфична содржина и индивидуални карактеристики во јазичното изразување, што се одразува и врз структурата на т.н. внатрешни делови на законот (Собрание на Република Северна Македонија, 2023). Имено, согласно со номотехничките правила внатрешни составни делови на законот се (законодавство В. н., 2007):

1. Наслов на законот;
2. Воведен дел на законот (основни или општи одредби);
3. Централен дел на законот (материјални одредби);
4. Казнен дел на законот (прекршочни или казнени одредби);
5. Преоден дел на законот (преодни одредби) и
6. Завршен дел на законот (завршни одредби).

1.1.1. Наслов на законот

Насловот на законот претставува ненормативен дел на законот, но е од големо значење, со оглед дека насловот на законот треба да ја одразува

накратко правната материја која се уредува (Собрание на Република Северна Македонија, 2023). Основното номотехничко правило е дека насловот на законот треба да биде составен од неколку збора, но секогаш да го содржи видот на правниот акт (на пр. Закон за), односно да биде што е можно покораток, појасен и попрецизен. Во таа насока, може да се заклучи дека долгите наслови (со повеќе од три до четири збора) најчесто укажуваат на отсуство на соодветен генерички поим со кој би се опфатила суштината на правната материја, што може да влијае врз јасноста, прегледноста и препознатливоста на законот.

1.1.2. Воведен дел на законот

Воведниот дел на законот го сочинуваат првите неколку члена, со којшто во основа се тргнува од насловот на законот, односно се содржани основните или општите одредби на законот (Собрание на Република Северна Македонија, 2023). Основните одредби ги среќаваме кај т.н. системски закони, во кои се уредуваат прашања што се од начелно значење на целокупната правна материја којашто е предмет на уредување на законот (Нечовска, 2023). Во овие одредби секогаш во првиот член се утврдува предметот на уредување на законот, начелата на кои се темели уредувањето на правната материја, основните принципи како и целите што треба да се постигнат со законот.

Општите одредби се најчести одредби кои ги среќаваме во сите закони и кои го сочинуваат воведниот дел на законот. Овие одредби го содржат предметот на уредување на законот и ги содржат основните прашања кои се уредуваат со законот. Освен предметот на уредување основните одредби содржат и:

а) Одредби со кои се дефинираат одделни изрази употребени во законот, во кои всушност таксативно (по азбучен ред) се наброени изразите, односно поимите што се важни за разбирање на правната материја која се уредува со законот, а кои се користат низ целиот текст на законот, и изразите не се само наброени туку и се дефинираат (дефиниции);

б) Одредби со кои се уредуваат надлежните органи заедно со нивните надлежности, кои се поврзани со правната материја која се уредува во законот, при што се наведуваат и скратените називи на органите, но треба да се напомене дека согласно со номотехничките правила во правните прописи не се скратува називот на државата;

в) Одредби за супсидијарна примена на законот или дел од законот со кои се упатува дека на одредени постапки или конкретни правни прашања или случаи од законот ќе се применува друг закон (на пример Законот за општа управна постапка), доколку со овој закон поинаку не е уредено, како и одредби кои содржат исклучување на примената на одредбите од законот за одредени прашања за кои се упатува дека се уредени со друг закон и

г) Одредби за родова еднаквост со кои се уредува дека зборовите употребени во машки или женски род се однесуваат соодветно на сите лица, притоа овие одредби се среќаваат кај поновите закони кои се предмет на усогласување со законодавството на Европската Унија.

Имајќи го предвид горенаведеното, произлегува дека воведниот дел има клучна улога во дефинирањето на рамката за примена и толкување на целиот закон.

1.1.3. Централен дел на законот

Централниот дел на законот го сочинуваат материјалните одредби, и во нив е содржан најзначајниот дел од законот, со оглед на фактот дека овие одредби ја уредуваат правната материја, односно ги уредуваат правата и обврските на субјектите на кои се однесува законот, начинот на постапување во одредени правни ситуации, а кои спаѓаат во правната материја што се уредува со законот (Нечовска, 2023). Централниот дел ја претставува суштината на секој закон, бидејќи преку него се остварува неговата практична примена во правниот поредок.

1.1.4. Казнен дел на законот

Казнениот дел на законот (прекршочни или казнени одредби) ги содржи одредбите на законот со кои се пропишува присилата, односно употребата на сила од страна на законодавецот, во случаите на непочитување на законските одредби со што се санкционира соодветното постапување или непостапување, согласно со одредбите од централниот дел на законот (Собрание на Република Северна Македонија, 2023). Основната карактеристика на овие одредби е дека тие секогаш се позиционирани по материјалните одредби и пред преодните одредби на законот или завршните одредби доколку законот не содржи преодни одредби (Slovenije, 2008).

Прекршочните одредби содржат прекршочна санкција која се определува во вид на глоба за сторен прекршок, а која се однесува на непочитување на пропишаното однесување во материјалниот дел од законот (Slovenije, 2008). Прецизноста и правилното нормирање согласно со номотехничките правила е подеднакво важна како за централниот дел на законот, така и за казнениот дел од законот, со оглед дека во согласност со Уставот, прекршочни санкции и кривични дела можат да се утврдуваат само со закон (законодавство В. н., 2007). Оттука, јасното и прецизното утврдување на прекршочното односно кривичното дејствие претставува основа за постоење на правна сигурност и владеење на правото.

Нормирањето на прекршочните одредби или на казнените одредби се врши на начин што прецизно се упатува дека ќе се изрече глоба за сторен прекршок или ќе се изрече казна за сторено кривично дело за постапување спротивно од обврската утврдена во одреден член од централниот дел на законот или, пак, со опишување на забранетото дејствие од централниот дел на законот (Garner, 2001).

Во однос на казнените одредби со кои се пропишува кривично дело, истите се предмет на Кривичниот законик, но со оглед дека менувањето на

истиот има посложена постапка,¹ во последно време се практикува пропишување на кривичните дела во другите закони иако истите не се утврдени во Кривичниот законик, што ја доведува во прашање правната сигурност и конзистентноста на правниот систем.

Според Венецијанската комисија, квалитетот на законодавството има значително влијание врз неговата практична применливост, при што недоволната јасност на нормите може да доведе до тешкотии во нивната имплементација (Commission, Rule of Law Checklist (CDL-AD(2016)007), 2016). Уставот на Република Северна Македонија, предвидува дека никој не може да биде казнет за дело кое, пред да биде сторено, не било утврдено како казниво со закон. Оттука следува важен заклучок: законодавецот мора да избере техника на нормирање која најдобро ја балансира општоста и определеноста, а кога нормата предизвикува санкциски последици, јасноста не е само посакувана цел, туку задолжителна.

Имајќи го предвид горенаведеното, произлегува дека законодавецот е должен да примени техника која воспоставува баланс помеѓу општоста и прецизноста на нормата, при што кај казнените одредби јасноста не претставува само номотехнички идеал, туку уставно и правно неопходен услов.

1.1.5. Преоден дел на законот

Преодниот дел на законот ги опфаќа преодните одредби кои имаат особена важност во правилната примена на законот (Собрание на Република Северна Македонија, 2023). При проучување на секој нов закон најпрво се посветува внимание на преодните и завршните одредби со оглед дека од нив зависи опфатот на примената на законот и временскиот период на негова примена, односно правното дејство, што претставува основа за утврдување на временската важност на законот и неговото дејство врз правните односи.

Преодните одредби го уредуваат преминот од стар кон нов правен режим (Нечовска, 2023). Овој преод или премин постои кога одредена правна материја е уредена со постоен закон, а се донесува нов закон со кој на различен начин се уредува истата материја во целост или делумно. Овие одредби особено ги уредуваат следните прашања:

- Подзаконските акти кои биле донесени согласно со претходниот закон, а кои продолжуваат да се применуваат и по донесување на новиот закон;
- Определување на временски рок во кој треба да се донесат подзаконските акти согласно новиот закон;
- Определување на временски рокови за усогласување на другите закони со новиот закон;

¹ Процедурата за изменување на Кривичниот законик на Република Северна Македонија е дефинирана со Деловникот на Собранието. Се спроведува исклучиво преку редовна постапка (бидејќи Кривичниот законик не може да се менува по скратена постапка, освен за усогласување со правото на ЕУ).

- Определување на временски рок за формирање на нови институции или органи во постојните институции согласно со новиот закон;
- Продолжување на функционирање на постојните органи или именувани функционери до истекот на мандатот за кој се избрани или до изборот на нови согласно со новиот закон;
- Определување на временскиот рок во кој субјектите треба да ја усогласат својата работа или функционирање согласно со новиот закон;
- Продолжување на важењето на одредени одредби од претходниот закон и по донесувањето на новиот закон;
- Регулмирање на прашањето за продолжување на започнатите постапки или веќе стекнатите права согласно со претходниот закон, во смисла дали започнатите постапки ќе продолжат по претходниот закон или по новиот закон, односно дали субјектите ќе продолжат да ги остваруваат своите права и со новиот закон и
- Одредби од новиот закон кои ќе почнат да се применуваат по истекот на одреден временски период од денот на влегувањето во сила на новиот закон и сл.

Имајќи ја предвид природата на преодните одредби, може да се заклучи дека истите претставуваат клучен механизам за обезбедување правна сигурност, континуитет и стабилност при изменувања на правните акти, бидејќи тие на некој начин го „ублажуваат“ ефектот на преминот од еден правен режим во друг.

1.1.6. Завршен дел од законот

Завршниот дел од законот го сочинуваат завршните одредби со кои се определува влегувањето во сила на законот, односно од кога почнува неговото правно дејство (Собрание на Република Северна Македонија, 2023). Одредбата за влегување во сила на законот секогаш е последна одредба на законот и според номотехничките правила е изразена во сегашно време (законодавство В. н., 2007). Во одредени случаи, во завршната одредба на законот, покрај определувањето на неговото стапување во сила, се предвидува и одложена примена на дел или на целиот закон. Ваквото решение не претставува добра номотехничка практика, бидејќи завршните одредби, по правило, не треба да бидат предмет на последователни измени.

Меѓутоа, во практиката често се јавува потреба од пролонгирање на рокот за примена што првично бил утврден во завршната одредба, поради што се пристапува кон нејзино изменување, што ја нарушува стабилноста и предвидливоста на законодавниот текст. (Нечовска, 2023).

Следствено, иако завршните одредби имаат јасно утврдена номотехничка функција, практичните потреби на законодавниот процес

понекогаш доведуваат до нивно менување, што претставува исклучок од нивната суштинска природа.

2. Номотехнички правила за јазично изразување во законите

Јазичното изразување во законите и другите правни прописи е начин и средство за проследување на содржината на прописот до неговиот адресат (законодавство В. н., 2007). Писмената форма на законот означува писмено јазично предавање на неговата содржина. Според тоа, основата на јазичното изразување во законите и другите правни прописи е писмената форма на говорниот јазик. Оттука, може да се заклучи дека јазикот на законите и другите правни прописи не претставува обичен говорен јазик, туку посебен нормативен јазик, чии правила на изразување се обликувани преку номотехниката со цел да се обезбедат јасност, прецизност и еднообразна примена на правните норми.

Важноста на јазикот во правните прописи е во употребата на зборовите и изразите (Garner, 2001). Со оглед дека јазикот во правните прописи се заснова на говорниот јазик, во првата група спаѓаат зборовите и изразите кои во прописите го имаат истото значење како и во говорниот јазик. Втората група на зборови и изрази се оние што се употребуваат во правните прописи, но се разликуваат од нивната употреба во говорниот јазик, или, пак, воопшто не се употребуваат во говорниот јазик. Зборовите и изразите, кои се употребуваат во говорниот јазик, а во правните норми имаат специфично значење се на пр. вина, одговорност и сл. Така што, дел од овие зборови и изрази имаат специфично значење и во различни правни области, на пример, во граѓанското и во кривичното право. Во третата група спаѓаат зборовите и изразите кои ги сочинуваат стручните правни изрази, кои всушност ја сочинуваат правната терминологија. Но, освен овие правни термини се користат и стручни изрази од други научни подрачја, кои најчесто се домашни изрази, а понекогаш се користат и странски изрази.

Анализата на различните видови зборови кои се користат во правните прописи покажува дека изборот на терминологијата во законите не е прашање на стил, туку на правна сигурност, бидејќи секое отстапување од утврденото значење на правните поими може да предизвика различно толкување и нееднаква примена на законот.

Номотехничкото правило за јазично изразување во законите и другите правни прописи е содржината на правните одредби да не биде објаснувачка (дескриптивна), туку нормативна. Ова значи сеопфатно формализирање на изразувањето во правните одредби. Lon L. Fuller нагласува дека јасноста и недвосмисленоста се клучни елементи на правната сигурност, бидејќи нејасните норми ја поткопуваат нивната применливост (Fuller, 1969).

Имајќи го предвид горенаведеното, може да се заклучи дека јасното и недвосмислено јазично изразување не претставува само номотехничко правило, туку и предуслов за остварување на начелото на правната сигурност. Имено, нејасните и двосмислени правни одредби во законите во крајна линија,

доведуваат до потребата од нивно автентично толкување, па дури и изменување на постојниот закон или донесување на нов закон, со што се нарушува правната сигурност и извесност (законодавство В. н., 2007).

При правното нормирање основно правило е секоја нова мисла да биде изразена во посебен став, а доколку постојат последователно повеќе мисли кои претставуваат една целина, истото претпоставува нормирање на член, како најмала самостојна структурна единица на правните прописи, со повеќе ставови (Нечовска, 2023).

Формализирањето на јазичното изразување има суштинско значење за квалитетот на законодавството, бидејќи придонесува за доследна употреба на правната терминологија, полесно толкување на нормите и поголема стабилност на прописите. Имено, постојаната употреба на исти стандарди и изрази (дури и реченици), како на пример, за престанок на важење на законот, за формулирање на одредбите за прекршоци и сл. или изрази кои се стандардни и општо прифатени во правното нормирање, овозможуваат лесно препознавање и правна сигурност во однос на соодветната правна норма.

Најчестите слабости во правното пишување на законите и другите правни прописи се предолгите реченици, вишокот зборови во текстот, како и користење на одредени изрази кои поради нивното непрецизно и неопределено значење доведуваат до неразбирлива и нејасна правна норма, и неможност за нејзино спроведување. Оттука, може да се заклучи дека избегнувањето на ваквите јазични слабости не претставува само прашање на добра законодавна техника, туку и предуслов за ефикасна примена на законот и за обезбедување на правна сигурност.

Во однос на употребата на времето во законите и во другите правни прописи, употребата на сегашно време начелно е правилна, општа и задолжителна. Меѓутоа, во одредени случаи поради посебностите на определен јазик употребата на сегашно време се комбинира со употребата на идно време. Ова значи дека со сегашно време може да се нормираат и уредуваат и идни настани (законодавство В. н., 2007).

Во правните норми честопати се среќаваме и со странски зборови и изрази, поради што се појавува дилемата дали употребата е номотехнички прифатлива. Општо правило е дека употребата на странски зборови и изрази е допуштена (дури и потребна), доколку во македонскиот јазик не постои соодветен израз со кој би можело доволно прецизно да се уреди одредена состојба. Оттука, основното правило е дека употребата на домашните зборови и изрази секогаш има предност во однос на употребата на странските изрази и зборови. Евидентно е дека со започнување на процесот на усогласување на македонското законодавство со законодавството на Европската Унија, номотехничките правила за јазично изразување при правното нормирање не секогаш доследно се почитуваат, особено во однос на употребата на странските зборови и изрази.

3. Номотехнички правила за правната терминологија

Значењето на правната терминологија од аспект на правилното пишување на законите најдобро се согледува преку анализата на пропишувањето на правата и обврските, како и уредувањето на забрана или наредба за соодветно постапување или непостапување на субјектите на кои се однесува правната норма (Garner, 2001). Определувањето на задолжителното однесување е основен елемент и суштина на правната норма, пред сè кај законите. Законите се обврзувачки бидејќи определуваат однесување на задолжителен начин. Оттука произлегува дека правилното формулирање на правата и обврските има директно влијание врз јасноста и применливоста на правната норма. Сепак, во правните норми треба да се има предвид дали се уредува однесување на државните органи или на други субјекти, односно правните или физичките лица.

Основното правило е дека за да обврската биде пропишана, доволно е едноставна употреба на сегашно време, без непотребни зборови, форми или нагласувања кои го усложнуваат текстот и го прават законот пообеман (законодавство В. н., 2007). Имено, однесувањето е обврзно со самото тоа што истото е предмет на законот и е уредено со истиот. На пример, одредбата „Органот во рок од 15 дена од приемот на барањето донесува решение“, не е помалку обврзувачка од одредбата „Органот во рок од 15 дена од приемот на барањето мора да донесе решение“. Дотолку повеќе што, употребата на зборовите „мора“, „смее“, „не смее“, е непотребна.

Оттука, може да се заклучи дека употребата на модални глаголски конструкции како „мора“, „смее“ и „не смее“ во законските текстови е номотехнички непотребна, бидејќи обврзувачкиот карактер на нормата произлегува од самиот закон.

Во однос на пропишувањето на обврска за физичките или правните лица, доколку се анализираат законите во нашето законодавство, може да се заклучи дека често се користи правниот термин „е должен“, што е исто така погрешно, бидејќи овој правен термин е преземен од конкретни должничко-доверителски односи на граѓанското право.

Имено, имајќи го предвид горенаведеното може да се заклучи дека употребата на изразот „е должен“ се смета за термилошки несоодветна, бидејќи внесува елементи од облигационото право во норми со општ карактер, така што доволно е на недвосмислен начин да се утврди обврската, да се препознае нејзиното непочитување, како прекршочно дејствие или кривично дејствие, за кое може да се пропише прекршочна санкција или казна.

Согласно со Уставот, правата и обврските можат да се пропишат само со закон, но не и со подзаконски акти. Ова произлегува од правниот карактер на законите, како и на позаконските акти. Имено, за подзаконските акти е потребно да постои законско овластување за нивно донесување и со нив можат само да се доработуваат, односно доуредуваат законските одредби, во однос

на начинот на нивното спроведување. Ова укажува на јасната хиерархија на правните акти, при што законите претставуваат примарен извор на уредување на правата и обврските, додека подзаконските акти имаат исклучиво извршна и разрадувачка функција.

Значајно прашање при пропишувањето на правата и обврските во законите е и пропишувањето на исклучоците во нивната примена. Имено, основно номотехничко правило е дека секогаш се утврдува правилото или случајот за кој се однесува правото или обврската, а по него редоследно во наредниот став треба да се пропише исклучокот. Правната терминологија која во овој случај се применува е дека секогаш прецизно се утврдува од кој член, став, алинеја, се утврдува исклучокот, но притоа мора да се наведат прецизно случаите, причините или условите во кои се применува исклучокот (законодавство В. н., 2007). Ова е особено значајно, бидејќи на овој начин се утврдува законската рамка во која можат да се движат субјектите на кои се однесува исклучокот од правилото, а со тоа се обезбедува правна сигурност и се спречува произволно толкување при примената на исклучоците.

Правната терминологија што се користи во еден закон треба доследно да се применува од првиот до последниот член од законот. Исто така, правната терминологија во системските закони треба доследно да се применува и во посебните закони кои уредуваат дел од материјата на системскиот закон. Според Garner, конзистентната употреба на правната терминологија е клучна за кохерентноста и разбирливоста на правните прописи (Garner, 2001).

Имајќи го предвид горенаведеното, може да се заклучи дека конзистентната употреба на правна терминологија не претставува само стилско правило, туку суштински елемент за системска усогласеност и правна сигурност во законодавството.

4. Номотехнички начини на нормирање

Според Kelsen, правните норми можат да се формулираат на апстрактен, таксативен или егземплификативен начин (Kelsen, 1967).

Таксативното нормирање се состои во тоа нормите на прописот да важат само за оние утврдени случаи кои ги определува и уредува нормата (Kelsen, 1967). Начинот на ова нормирање се состои во определување и наведување на сите случаи на кои се однесува законот или правниот пропис и не се однесува, односно не се применува на случаите кои не се наведени во прописот. На овој начин со правилни и прецизни правни формулации во изразувањето не постои можност за примена на аналогича. Кај овој вид на нормирање не смеат да се користат зборовите „особено“, „и друго“, „на пример“, при што овој вид на нормирање се смета за прв метод врз основа на кој се пишуваат правните норми. Во контекст на законското нормирање денес

не се користи самостојно таксативното нормирање, туку истото се комбинира со апстрактното нормирање.

Егземплифкативно нормирање е слично на таксативното нормирање со тоа што станува збор за нормирање преку наведување на случаи, меѓутоа истите не се набројуваат таксативно, туку во нормата се уредува една или повеќе слични ситуации или типични ситуации (Kelsen, 1967). Но, за разлика од таксативното нормирање каде што кругот на ситуации, односно случаи е затворен и не се применува аналогија, кај егземплифкативното нормирање овој круг на случаи не е затворен и упатува при толкување и примена на правната норма на користење на методот на аналогија. Со правните норми во овој случај се уредени само најчестите и најтипичните примери, поради што овој начин на нормирање ја опфаќа употребата на зборовите „и слично“, „и друго“, „посебно“. Како и таксативното нормирање така и овој вид на нормирање во денешното законодавство не се користи самостојно, туку како дел од целокупниот процес на нормирање на одреден правен пропис, односно во комбинација со другите начини на нормирање.

Апстрактното нормирање е општоприфатен метод за нормирање. Апстрактните правила немаат ограничувања, како кај таксативното и егземплифкативното нормирање. Апстрактното правно правило во правната норма се однесува на неограничен број поединечни, конкретни случаи, но без притоа посебно да ги уредува како такви. Според овој вид на нормирање, секој поединечен случај кој ќе настане да се употреби на тој начин што настанатиот случај се сублимира под апстрактната норма на правниот пропис (Kelsen, 1967). Оваа воопштеност како метод на нормирање, ги упатува правните субјекти на очекуваното однесување, при што не треба идните вакви случаи таксативно или поединечно да се набројуваат. На овој начин определеното задолжително однесување што е пропишано на субјектите однапред им е познато, иако сите конкретни примери на однесување не може однапред да се предвидат и уредат, но сепак истото овозможува правна сигурност на субјектите. Во таа смисла, апстрактното нормирање се јавува како доминантен модел во современите законски системи, токму поради неговата способност да обезбеди општа применливост и долгорочна стабилност на правните норми. Лошата страна на апстрактното нормирање е преголемата апстрактност или општост, така што правната норма може многу лесно да стане двосмислена и неразбирлива. Поради тоа, апстрактното нормирање не смее да влијае на јасноста и разбирливоста на правната норма и на нејзината содржинска определеност.

Оттука, може да се заклучи дека современото законодавство претставува комбинација на различни техники на нормирање, при што изборот на методот зависи од природата на правната материја и потребата од прецизност или флексибилност.

Современата теорија на владеењето на правото (Bingham, The rule of law, 2010) бара да се надмине старото гледиште дека добрата законодавна техника се исцрпува со внатрешната уреденост на текстот. Венецијанската комисија јасно нагласува дека процесот на донесување на закон мора да биде

транспарентен, отчетен, инклузивен и демократски: да постојат јасни уставни правила за законодавната постапка, јавна парламентарна расправа, соодветно образложување, пристап до нацрт-законите, инклузија на пошироката јавност – граѓанскиот сектор, кога е потребно (Commission, Rule of Law Checklist (CDL-AD(2016)007), 2016). Овие стандарди укажуваат дека квалитетот на законодавството не може да се сведе единствено на неговата формална структура, туку мора да се оценува и преку процесот на негово донесување и неговата практична применливост.

Исто така, Венецијанската комисија нагласува дека квалитетот на законодавството директно влијае врз неговата применливост во пракса, поради што се препорачува воведување на *ex ante* и *ex post* евалуации на законите (Commission, Rule of Law Checklist (CDL-AD(2016)007), 2016). Во таа насока, номотехниката мора да се разбере двојно: како техника на формулација и како техника на демократско институционализирање на нормата. Закон кој е уредно структуриран, но кој е донесен без соодветна расправа, образложение и проверка на ефектите, останува слаб и во поглед на владеењето на правото и во поглед на својата практична легитимност.

Имајќи го предвид горенаведеното, може да се заклучи дека современото разбирање на номотехниката ја надминува чисто техничката димензија и ја позиционира како интегрален дел од владеењето на правото, каде што квалитетот на нормата зависи и од нејзината содржина и од начинот на нејзиното донесување.

5. Република Северна Македонија: правна рамка и практична примена на номотехничките правила

Во однос на Република Северна Македонија, анализата покажува дека Уставот ги поставува принципите на владеењето на правото и поделбата на власта како темелни вредности, при што бара законите да бидат во согласност со Уставот, а другите прописи да бидат усогласени и со Уставот и со законите. Дополнително, Уставот утврдува обврска за објавување на законите и другите прописи пред нивното влегување во сила, нивно објавување во службеното гласило во краток рок, како и правило дека тие влегуваат во сила најрано осмиот ден од објавувањето, освен кога е поповолно за граѓаните, при што не смеат да имаат повратно дејство.

Во казненото право, уставната гаранција дека никој не може да биде казнет за дејствие кое претходно не било утврдено со закон како казниво дело ја засилува врската меѓу јазичната прецизност и правната сигурност. Следствено, номотехничката дисциплина во македонски контекст има уставно значење бидејќи без јасно формулирани норми не може да постојат ниту законитост, ниту јавност на правото, ниту предвидливост на санкцијата.

Во поглед на уредувањето на номотехничките стандарди, Република Северна Македонија има воспоставено два клучни инструмента. Прво, Секретаријатот за законодавство при Владата има изработено Прирачник за номотехнички правила, кој е ажуриран во 2020 година. Второ, оваа материја дополнително е институционално зајакната во 2023 година, кога Собранието ја има донесено „Одлуката за номотехнички правила за подготвување на законите“ („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 153/23), со која се уредуваат методолошките принципи и единствената законодавна техника за изработка на законите.

Сепак, вистинското значење на номотехничките правила се согледува во нивната практична примена. Додека во теоријата тие се анализираат како систем на правила за структурирање и јазично обликување на прописите, во практиката тие се одразуваат преку способноста на правната норма да обезбеди еднаква, предвидлива и доследна примена. Оттука, квалитетот на законодавството претставува и прашање на уставност и владеење на правото.

Во практиката на Уставниот суд на Република Северна Македонија принципот на владеење на правото не се оценува само преку формалната усогласеност на законите со Уставот, туку и преку квалитетот на законската норма. Судот во повеќе предмети укажува дека нејасните, непрецизните или меѓусебно неусогласените законски одредби можат да создадат правна несигурност, различна административна и судска практика и арбитрарност при примената на правото. Ваквиот пристап покажува дека номотехничките правила претставуваат еден од инструментите преку кои се обезбедува практичната реализација на владеењето на правото.

Еден од најкарактеристичните примери во поновата практика е предметот У.бр.80/2023-1 од 27.03.2024 година, (О Д Л У К А, 2024), во кој Уставниот суд ја оценувал уставноста на законска одредба од областа на данокот на имот. Во конкретниот случај законодавецот употребил поими како „не се користи“ и „подолго од шест месеци“, без притоа да утврди критериуми според кои ќе се оценува дали недвижноста навистина не се користи, ниту пак да определи докази врз чија основа надлежниот орган ќе ја утврдува оваа фактичка состојба. Од номотехнички аспект, проблемот не произлегува од самата употреба на неопределен правен поим, бидејќи современото законодавство неизбежно користи правни стандарди и поопшти формулации за да може нормата да опфати голем број животни ситуации, напротив проблемот настанува кога законодавецот не обезбедува доволно нормативни критериуми што ќе ја ограничат дискрецијата на органот што ја применува нормата. Во таков случај, истата законска одредба може различно да се толкува од различни органи, што резултира со различен третман на граѓаните во идентични ситуации. Овој пример покажува дека номотехничката прецизност не претставува само редакциско прашање. Имено недоволната определеност на законската норма директно влијае врз правната сигурност, бидејќи граѓанинот однапред не може со разумна сигурност да ги предвиди правните последици од своето однесување.

Од друга страна, практиката покажува дека номотехничките слабости не се ограничуваат само на јазичната формулација на поединечните законски одредби. Чести се случаите, кога измените и дополнувањата на законите создаваат меѓусебна неусогласеност на прописите или упатуваат на непостоечки членови, ставови или законски решенија. Имено, во предметот У.бр.83/2016 од 07.06.2017 година (О Д Л У К А, 2017), Уставниот суд укажува дека ваквите законодавни пропусти не можат да се третираат како обични технички недостатоци кога тие влијаат врз можноста за правилна примена на законот. Ако законската норма упатува на одредба што повеќе не постои или е изменета без соодветно усогласување, се нарушува системската поврзаност на законодавството и се создава несигурност кај органите што го применуваат правото. Таквите недостатоци можат да доведат до различна административна практика, но и до различно судско толкување на исти законски одредби. Оттука произлегува дека правилата за изменување и дополнување на законите не се само технички инструкции за законодавецот, туку претставуваат важен механизам за зачувување на интегритетот на правниот систем.

Особено интересен е пристапот на Уставниот суд во поновата практика, каде што Судот прави разлика помеѓу номотехнички недостаток кој има исклучиво редакциски карактер и недостаток кој влијае врз уставните вредности. Во предметот У.бр.222/2024 од 30.04.2025 година (О Д Л У К А, 2025), Судот оценил дека иако постои определена техничка неусогласеност во законскиот текст, таа сама по себе не создава правна несигурност ниту ја оневозможува примената на нормата. Оттука, Судот заклучил дека не секој номотехнички пропуст претставува основ за укинување на законската одредба. Овој пристап е значаен бидејќи покажува дека оценувањето на номотехничкиот квалитет не може да се сведе само на формална анализа на законскиот текст. Одлучувачко е дали конкретниот недостаток влијае врз правната сигурност, предвидливоста и еднаквата примена на правото. Токму поради тоа, номотехниката треба да се оценува и низ нејзината функционална димензија, односно преку ефектите што законската формулација ги произведува во практиката.

Во понатамошниот текст, ќе бидат разгледани примери од судската пракса, кои не се разгледуваат како изолирани случаи, туку како логичка целина на примери кои ќе покажат дека повторливите номотехнички пропусти создаваат и повторливи уставни спорови, односно дека лошото законодавно пишување не е еднократен проблем туку системска слабост на законодавната продукција.

Во предметот, У.бр.22/2026 (ОДЛУКА, 2026), Уставниот суд повел постапка за оценување на уставноста на одредби од стариот Закон за плата и други надоместоци на избрани и именувани лица. Имено, имајќи предвид дека станува збор за закон што доживеал бројни измени до 2024 година, останале формулации како „претседател на Уставниот суд на Република Македонија“ и

„судија на Уставниот суд на Република Македонија“, а истовремено материјалниот статус на уставните судии бил уреден во ист нормативен режим со носители на други јавни функции. Во конкретниот предмет, судот не се задржал само на терминолошката недоследност, напротив, тој експлицитно оценил дека прашањето за платите на судиите на Уставниот суд е статусно прашање од уставен карактер што бара посебен, автономен и системски конзистентен пристап, а најмалку како посебна и јасно издвоена норма која недвосмислено ќе ја нагласи нивната уставна посебност. Ова е пример кој јасно укажува дека номотехнички недостаток не е само името на државата, туку и погрешното системско „сместување“ на уставната функција во законски режим што не ја одразува нејзината посебност.

Во последниот, но не помалку важен, од низата анализирани предмети, У.бр.113/2025 (ОДЛУКА, 2026), оспорената одредба од Законот за заштита на децата, предвидувала ист месечен паричен надоместок за сите членови на комисијата за лиценцирање, без да прави јасна нормативна разлика меѓу членовите вработени во надлежното министерство и „надворешните“ членови од други институции. Во конкретниот предмет, судот утврдил дека обврските што произлегуваат од делокругот на министерството не можат да се сметаат за дополнителна работа за која се плаќа посебна награда, додека ангажманот на надворешните членови може да биде оправдан како дополнителна обврска. Значи, проблемот не бил само финансиски; проблемот бил што законската норма не направила ниту минимална функционална диференцијација меѓу две правно различни ситуации и во таа насока член 176, став 2, од Законот за заштита на децата бил укинат.

Оттука, анализираната судска практика јасно покажува дека номотехничките правила не се само технички упатства за изработка на закони, туку суштински инструмент за обезбедување на владеењето на правото и правната сигурност. Недостатоците во законодавната техника директно се одразуваат врз уставноста, предвидливоста и еднаквата примена на правото.

6. Компаративен преглед во начинот на утврдување на номотехничките правила и нивната примена

Уредувањето на номотехничките правила и стандарди во различни правни системи покажува значајни разлики во однос на нивниот правен статус, степенот на обврзувачка сила и институционалниот модел на нивна примена. Овие разлики не се само технички по природа, туку имаат директно влијание врз правната сигурност, предвидливоста на правото и единството на неговата примена.

Во одредени држави, како Република Србија, Босна и Херцеговина и Република Хрватска, номотехничките правила се систематизирани преку посебни акти донесени од парламентот, со што тие добиваат обврзувачки карактер. Така, во Република Србија е донесена „Јединствена методологија правила за изразу пропис“, во Босна и Херцеговина „Јединствена правила за

израду правних прописа у институцијама БиХ“, а во Хрватска „Јединствена методолошка номотехничка правила за израду акта које доноси Хрватски сабор“.

Анализата покажува дека ваквиот модел обезбедува висок степен на формална униформираност на законодавната техника. Сепак, истовремено постои ризик од прекумерна формализација, при што акцентот се става на структурата на текстот, наместо на неговата суштинска јасност и разбирливост за адресатите на правото.

За разлика од овие системи, Република Словенија применува модел заснован на неформални прирачници изготвени од Секретаријатот за законодавство на Република Словенија. Иако тие немаат формална обврзувачка сила, словенечкиот правен систем се карактеризира со висок степен на кохерентност и стабилност на законодавната техника. Ова укажува дека ефективноста на номотехничките правила не зависи исклучиво од нивната нормативна форма, туку и од институционалната култура и доследноста во нивната примена.

Во однос на анализираната, компаративна судска практика, во предметите на Уставниот суд на Република Србија, IUz-138/2009 (Rešenje Ustavnog suda o neprihvatanju inicijative za ocenu ustavnosti postupka donošenja akta, 2010) и IUz-97/2012 (Odluka Ustavnog suda o neustavnosti odredbe Zakona koja izuzima sudske odluke od poništaja, 2012), Судот нагласува дека правните норми мора да бидат јасни, прецизни и предвидливи, бидејќи во спротивно се доведува во прашање принципот на владеење на правото и правната сигурност. Особено се истакнува дека преголемата дискреција на органите може да доведе до нееднаква примена на правото во идентични фактички ситуации.

Уставниот суд на Босна и Херцеговина, во предметот U-5/98 (Djelimične odluke U-5/98, 2000), утврдува дека недоволно јасни законски критериуми и нормативни празнини овозможуваат арбитрарна примена на правото од страна на надлежните институции.

Во предметот U-I-722/2009 (Odluka i Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-722/2009 od 6. travnja 2011., 2009), Уставниот суд на Република Хрватска експлицитно утврдува дека начелото на правна сигурност бара законските норми да бидат доволно јасни и одредени за да овозможат предвидување на правните последици.

Во предметот U-I-18/02 (U-I-83/20, 2020), Уставниот суд на Република Словенија утврдува дека законските норми мора да бидат доволно определени за да се спречи арбитрарно толкување. Недоволната јасност на нормата се смета за уставно проблематична, особено кога не овозможува предвидлива примена.

Во Европската Унија е донесен Прирачник за изготвување на акти што подлежат на редовната законодавна постапка - Joint Handbook for presentation and drafting of acts, subject to the ordinary legislative procedure, од страна Европскиот парламент, Советот и Комисијата во октомври 2023 година, со кој

се уредуваат прашањата на пропишување на правните акти кои се донесуваат во редовната законодавна постапка (European Parliament, 2023). Оттука, прашањето за квалитетот на законската норма не е карактеристично само за националните уставни судови. Имено, во практиката на Европски суд за човекови права одамна е развиен стандардот „quality of law“, според кој правната норма мора да биде достапна, доволно јасна и предвидлива за адресатите. Во пресудата *The Sunday Times v. the United Kingdom* (No. 1) (CASE OF THE SUNDAY TIMES v. THE UNITED KINGDOM, 1979), Судот истакнува дека една норма не може да се смета за „закон“ ако не е формулирана со доволна прецизност за граѓанинот да може, доколку е потребно и со стручна помош, разумно да ги предвиди последиците од своето однесување.

Истата линија на аргументација е присутна и во пресудата *Kokkinakis v. Greece* (CASE OF KOKKINAKIS v. GREECE, 1993), каде што Судот нагласува дека начелото *nullum crimen, nulla poena sine lege* подразбира не само законска основа за казнување, туку и доволно јасно дефинирање на казнивото дејствие, така што поединецот може однапред да знае кое однесување ќе предизвика кривична одговорност.

Практиката на Европскиот суд за човекови права е целосно компатибилна со современото сфаќање на номотехниката. Таа потврдува дека јазичната прецизност, системската кохерентност и предвидливоста на законските норми не претставуваат само прашања на добра законодавна техника, туку суштински гаранции за ефективно владеење на правото и заштита на човековите права.

Имајќи го предвид наведеното, очигледно е дека националните судови, како и Европскиот суд за човекови права, го имаат препознаено значењето на постоењето на унифицирани правила и методи на правно пишување на законите и другите правни прописи, заради обезбедување на единствен начин на нивна изработка и квалитет, што е предуслов за правилна реализација на политиките вградени во правните прописи, но и обезбедување на правната сигурност и владеење на правото.

Заклучок

Анализата спроведена во овој труд потврдува дека номотехниката претставува многу повеќе од збир на технички правила за правно пишување. Таа е суштински инструмент преку кој се обезбедуваат јасноста, конзистентноста, предвидливоста и достапноста на правните норми, односно клучните претпоставки за ефективно владеење на правото. Квалитетот на законодавството не зависи само од политичките цели што законодавецот настојува да ги оствари, туку и од начинот на кој тие цели се преточени во јасни, разбирливи и применливи правни норми.

Истражувањето покажа дека структурата на законот, прецизната правна терминологија, доследното јазично изразување и правилниот избор на метод на нормирање имаат директно влијание врз правната сигурност и еднаквата

примена на правото. Нејасните, недоречени или меѓусебно неусогласени законски одредби создаваат простор за различни толкувања, правна несигурност и селективна примена на правото, со што се доведува во прашање довербата на граѓаните во правниот поредок и институциите.

Особено значајна, а често потценета димензија на номотехниката, е нејзината улога во одржувањето на кохерентноста на правниот систем преку правилно уредување на измените и дополнувањата на законите, изработката на пречистени текстови и континуираната консолидација на законодавството. Владеењето на правото не бара само постоење на законски норми, туку и нивна реална достапност и разбирливост за граѓаните и правните субјекти. Честите законски измени без соодветна консолидација, непромисленото пренумерирање на одредбите и недоволната грижа за меѓусебната усогласеност на прописите можат сериозно да ја нарушат правната сигурност, да создадат забуна во примената на правото и да ја отежнат како научната обработка така и секојдневната правна практика. Во таа насока, номотехничките правила претставуваат важен механизам за зачувување на системската поврзаност и стабилност на правниот поредок.

Македонското законодавство, како и современите компаративни законодавни системи, се соочува со предизвикот на чести законски интервенции и брзи нормативни промени. Токму затоа доследната примена на номотехничките стандарди не смее да се сфаќа како формална редакциска обврска што се применува во завршната фаза на подготовката на прописите. Практиката покажува дека без почитување на овие правила во законодавната постапка може да поминат решенија кои се нејасни, недоволно усогласени или тешко применливи, иако формално се донесени согласно со пропишаната процедура. Таквите слабости подоцна создаваат потреба од нови измени, дополнителни толкувања и корекции, што дополнително ја намалува стабилноста и предвидливоста на правниот систем.

Оттука, може да се заклучи дека номотехниката претставува уставно и институционално значаен механизам за претворање на политичката волја во легитимен, јасен и применлив нормативен текст. Унифицираните правила и методи на правно пишување не се само предуслов за квалитетно законодавство, туку и гаранција за уставност, законитост, правна сигурност, еднаква примена на правото и доверба на граѓаните во правниот поредок. Затоа, номотехниката треба да биде сфатена како континуирана гаранција на владеењето на правото - од подготовката на нацрт-законот, преку неговото донесување и изменување, па сè до неговата практична примена.

Користена литература:

Книги:

- Bingham, T. (2010). *The rule of law*. Allen Lane.
- Fuller, L. L. (1969). *The morality of law* (Rev. ed.). Yale University Press.
- Garner, B. A. (2001). *Legal drafting: Concise and clear*. University of Chicago Press.
- Kelsen, H. (1967). *Pure theory of law* (M. Knight, Trans.). University of California Press.
- Kavran, D. (1993). *Nomotehnika. Savremena administracija*.
- Нечовска, О. (2023). *Номотехнички водич и практикум за правните акти*. АСТ.
- Raz, J. (1979). *The authority of law: Essays on law and morality*. Oxford University Press.
- Vukčević, M. (1986). *Nomotehnika. Savremena administracija*.

Научни статии:

- Raz, J. (1979). *The rule of law and its virtue*. In *The authority of law: Essays on law and morality* (pp. 210–229). Oxford University Press.
- Vasić, R. (2017). *Pravna država i vladavina zakona: Šta pravna nauka poručuje nomotehnici*. *Zbornik Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu*, 17.
- Lukić, R. (1977). *Metodologija prava*. *Srpska akademija nauka i umetnosti*, 158.

Правни извори:

- Секретаријат за законодавство. (2020). *Прирачник за номотехнички правила*. Влада на Република Северна Македонија.
- Собрание на Република Северна Македонија. (2023). *Одлука за номотехнички правила за подготвување на законите*. *Службен весник на Република Северна Македонија*, бр. 153/2023.
- European Parliament, Council of the European Union, & European Commission. (2023). *Joint handbook for the presentation and drafting of acts subject to the ordinary legislative procedure*. European Union.
- European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). (2016). *Rule of law checklist (CDL-AD(2016)007)*. Council of Europe.
- Јединствена методологија правила за изразу прописа, Народно Собрание на Републике Србије.
- Јединствена правила за изразу правних прописа у институцијама БиХ.
- Јединствена методолошка номотехничка правила за изразу акта, Републике Хрватске.

Судска пракса:

- У.бр.80/2023-1
- У.бр.83/2016
- У.бр.222/2024

Y.6p.22/2026

Y.6p.113/2025

IUz-138/2009

IUz-97/2012

U-5/98

U-I-722/2009

U-I-18/02

The Sunday Times v. the United Kingdom (No. 1)

Kokkinakis v. Greece

